

Els equipaments culturals com a instruments de transformació urbana: l'ambivalència del cas de Brussel·les

Published by [Interacció](#) [1] on 19/02/2021 - 10:26 | Last modification: 03/07/2026 - 09:48

Actualment, el debat sobre la relació entre cultura i gentrificació està deixant enrere les interpretacions simplifcades que atribueixen als grans museus un efecte automàtic sobre la regeneració urbana. L'article de Simon Debersaques s'inscriu en aquesta línia de recerca, centrant l'atenció en les formes més subtils amb què els equipaments culturals intervenen en les transformacions urbanes. El seu interès no rau tant a demostrar que la cultura pot afavorir la gentrificació, una idea cada vegada més present en la literatura especialitzada, sinó a explicar els mecanismes concrets a través dels quals aquesta relació es construeix en el context institucional i territorial de Brussel·les.

L'autor analitza dos casos significatius. El primer és el pol format pel centre d'art contemporani WIELS i el centre cultural BRASS, implantats al municipi de Forest. El segon és el projecte KANAL-Centre Pompidou, desenvolupat a la frontera entre Brussel·les i Molenbeek. A partir d'aquests exemples sosté que els equipaments culturals no són simples conseqüències de les polítiques urbanes, sinó que esdevenen **actants simbòlics** capaços de modificar la percepció dels barris, reforçar noves narratives territorials i contribuir als processos de revalorització urbana.

L'article reconstrueix primer l'evolució de les polítiques urbanes de Brussel·les. La ciutat arriba relativament tard a les estratègies de "desenvolupament urbà per la cultura" a causa de la seva complexa estructura institucional. A partir dels anys 2000, però, es configura una coalició formada per responsables polítics, agents culturals, urbanistes i actors econòmics que defensa la cultura com a instrument de projecció metropolitana, cohesió territorial i internacionalització de la ciutat. Aquesta evolució acompanya el pas des d'una política orientada a cobrir dèficits culturals locals cap a una política que utilitza els equipaments culturals per reforçar l'atractivitat urbana.

L'autor proposa una distinció útil entre dos models d'equipaments. D'una banda, els **grans equipaments icònics**, orientats al màrqueting urbà i a la competència entre metròpolis, representats pel model Guggenheim. De l'altra, els **equipaments híbrids**, que combinen una funció metropolitana amb una forta implantació local i que desenvolupen activitats educatives, socials i comunitàries al costat de la programació artística. Aquesta segona categoria ocupa el centre de l'anàlisi perquè és precisament la seva doble funció la que genera més ambivalències.

El WIELS exemplifica la transformació d'un antic espai industrial en un equipament cultural amb projecció internacional i fort impacte sobre la imatge del barri.

El cas de WIELS-BRASS mostra com un equipament pot actuar simultàniament com a infraestructura cultural i com a recurs simbòlic per a la transformació urbana. El WIELS aporta prestigi internacional i contribueix a construir la marca del "barri Wiels", utilitzada tant pels promotors immobiliaris com pels poders públics. Paral·lelament, el BRASS desenvolupa activitats comunitàries, festivals i programes de proximitat que reforcen l'arrelament territorial i faciliten la incorporació de nous residents de classes mitjanes al barri. Segons Debersaques, aquesta combinació contribueix a legitimar els processos de gentrificació perquè presenta les transformacions urbanes sota el llenguatge de la revitalització, la creativitat i la convivència.

L'anàlisi del futur KANAL-Centre Pompidou situa el debat en una escala diferent. Aquí el protagonisme recau en la construcció d'una nova centralitat cultural internacional al llarg del canal de Brussel·les. El projecte s'associa explícitament a objectius de posicionament global, captació de turisme i reforç del branding de la ciutat. L'autor mostra com aquesta operació s'articula amb grans projectes immobiliaris, noves infraestructures urbanes i estratègies de revalorització del sòl. Diversos actors culturals locals entrevistats perceben aquesta política com una operació impulsada des de dalt, amb una escassa connexió amb les necessitats culturals dels barris populars pròxims.

Una aportació especialment interessant és la idea que la gentrificació no depèn únicament dels edificis culturals, sinó també del treball quotidià de construcció simbòlica que desenvolupen els seus programes, festivals, activitats educatives i narratives públiques. Els equipaments contribueixen a redefinir quins usos, quins públics i quines formes de vida passen a identificar-se amb el barri. En aquest sentit, la cultura no apareix només com una oferta de serveis, sinó com un mecanisme de producció de valor territorial.

L'article evita, tanmateix, una lectura determinista. Debersaques no sosté que qualsevol equipament cultural produeixi inevitablement gentrificació. La seva tesi és més precisa: els equipaments adquireixen aquest paper quan s'integren en estratègies més àmplies de desenvolupament urbà que combinen intervencions immobiliàries, transformacions de l'espai públic, polítiques d'imatge i noves dinàmiques residencials. Sense aquest conjunt de factors, la seva capacitat transformadora és molt més limitada.

Aquesta recerca és rellevant perquè obliga a matisar discursos que identifiquen automàticament cultura i regeneració urbana. També ajuda a entendre que els efectes territorials dels equipaments no depenen exclusivament de la qualitat de la seva programació o de les seves polítiques de mediació. Depenen sobretot del

lloc que ocupen dins les estratègies urbanes i dels interessos econòmics i polítics amb què acaben articulant-se. El risc és atribuir als equipaments una responsabilitat causal gairebé autònoma, quan el mateix treball empíric mostra que operen dins coalicions d'actors i processos urbans molt més amplis. Aquesta precisió reforça, més que debilita, la principal aportació de l'article: comprendre els equipaments culturals com a peces actives d'una governança urbana que utilitza la cultura tant per generar vida cultural com per produir nous valors territorials.

Referència

Debersaques, S. (2021). *L'ambivalence des équipements culturels au sein des politiques de gentrification à Bruxelles. Géographie et cultures*, 117, 105-125. <https://doi.org/10.4000/gc.18014> [2]

Categories: Publicacions acadèmiques

Categories: Recursos i publicacions

Tags: desenvolupament territorial

Tags: equipaments culturals

Tags: polítiques culturals

Tags: desigualtats culturals

Tags: estudis socials de la cultura

- [3]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2021/equipaments-culturals-transformacio-urbana>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://doi.org/10.4000/gc.18014>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/8461>